

УДК 159.942:343.982:343.143

doi: <https://doi.org/10.33270/03192401.74>

Галустьян О. А. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2898-2387>;

Захаренко Л. М. – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-0862>;

Юрченко-Шеховцова Т. І. – науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6541-3410>

Особливості емоційного інтелекту спеціалістів із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України

У сучасному світі значного поширення набуло проведення опитувань з використанням комп'ютерного поліграфа. В Україні такі опитування здійснюють у процесі кадрового добору й під час проведення судово-психологічної експертизи. У Національній поліції України такі опитування проводять спеціалісти з проведення опитування з використанням поліграфа. Теоретичний аналіз стану розробленості окресленої проблематики надає можливість встановити відсутність чітких психографічних і професіографічних вимог до осіб, які здійснюють опитування з використанням поліграфа. З наукових джерел відомо, що зумовленість і детермінація емоційного інтелекту пов'язана з низкою особистісних рис. Саме тому метою дослідження стало емпіричне вивчення особливостей емоційного інтелекту спеціалістів із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України. **Методологічною основою** дослідження стали сучасні наукові погляди на структуру особистості. Використані структурно-логічний метод, методи емпіричного психологічного дослідження (тестування), порівняльного аналізу сприяли досягненню мети дослідження. Емпіричну базу дослідження (n=30) склали спеціалісти з проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України, які проходили курси підвищення кваліфікації на базі Національної академії внутрішніх справ. **Наукова новизна.** Під час дослідження було виявлено, що нейротизм й екстраверсія – це системоутворювальні чинники, які істотно впливають на емоційний інтелект спеціалістів з проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України, визначають диференціацію їх схильності до певного виду професійного заняття, конформність та організованість діяльності. Збільшення кількості проведених опитувань з використанням поліграфа призводить до зростання невротизації респондентів та їх сприйнятливості до нового. **Висновки.** Респондентам необхідно займатися саморозвитком окремих якостей власного емоційного інтелекту. Важливим у професійному становленні спеціалістів з проведення опитування з використанням поліграфа є реалізація навчальних тренінгових занять та опрацювання індивідуальних програм під час курсів підвищення кваліфікації в академії для опанування ними навичок самоконтролю та стресостійкості.

Ключові слова: емоційний інтелект; опитування з використанням поліграфа, Національна поліція України.

Вступ

З давніх-давен людей цікавило питання розрізнення брехні та правди. Різноманітні способи виявлення брехні та встановлення істини відображені в усній народній творчості та літературних джерелах різних народів. Наукові дослідження «детекції неправди» сприяли створенню комп'ютерного поліграфа та його широкому застосуванню.

Застосування поліграфа в Україні закріплено на законодавчому рівні. Згідно з п. 2 ст. 50 Закону України «Про Національну поліцію», перевірка кандидатів на службу в поліції, за їхньою згодою, проводиться шляхом проходження тестування на поліграфі ("Закон України", 2015). У наказі МВС України від 13 листопада 2017 року № 920 «Про

затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України» вказано, що опитування з використанням поліграфа в національній поліції проводять під час вступу кандидатів на службу; у процесі атестування поліцейських; перевірки з власної ініціативи особи, яка виявила бажання бути опитаною з використанням поліграфа, зокрема під час проведення службових розслідувань; здійснення оперативно-розшукової діяльності ("Наказ МВС", 2017). Також опитування з використанням поліграфа може застосовуватися під час проведення судово-психологічної експертизи стосовно психічно здорових осіб (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, виправданий, засуджений, свідок, потерпілий, позивач,

відповідач; малолітні; неповнолітні; дорослого та похилого віку) «з метою отримання орієнтувальної інформації» ("Nakaz Ministerstva yustytzii", 1998; "Zakon Ukrainy", 1994).

У наказі МВС України від 13 листопада 2017 року № 920 «Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України» зазначено, що опитування з використанням поліграфа проводять спеціалісти з проведення опитування з використанням поліграфа ("Nakaz MVS", 2017). Це службові особи Національної поліції України, які пройшли відповідну підготовку за напрямом проведення психофізіологічних досліджень з використанням поліграфа, отримали відповідний сертифікат і функціональними обов'язками яких передбачено проведення опитувань.

На підготовчому етапі опитування з використанням поліграфа спеціаліст із проведення опитування з використанням поліграфа має з'ясувати психічний та фізичний стан опитуваної особи; встановити з нею психологічний контакт ("Nakaz Ministerstva yustytzii", 1998). Передтестова бесіда з підекспертною особою є основою для фахового проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа (Motliakh, & Potylchak, 2014). Саме тому важливими для спеціалістів з проведення опитування з використанням поліграфа є комунікативні вміння та навички (Motliakh, & Todosiienko, 2015), толерантність (Kobzar, 2018) та конфліктологічна культура (Motliakh, & Potylchak, 2011), розвинений емоційний інтелект (Kokorina, & Schumskaya, 2018).

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – емпірично дослідити й описати особливості емоційного інтелекту спеціалістів із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України.

Завдання дослідження:

1. Емпірично дослідити особливості якостей та рівня розвитку емоційного інтелекту, особистісних рис і представленість професійних переваг респондентів відповідно до домінуючого типу професії.

2. Описати особливості взаємозв'язків якостей емоційного інтелекту й особистісних рис респондентів, їх вияву в домінуючому типі професії.

Гіпотези дослідження:

1. Спеціалісти з проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції

України мають високі рівні розвитку емоційного інтелекту, екстраверсії, сумлінності, відкритості досвіду, стресостійкості та низькі рівні нейротизму та поступливості, а їх професійні переваги відповідають основному типу професії «людина-техніка».

2. Особистісні якості респондентів не залежать від віку, статі, ступеня вищої освіти, наявності фахової освіти (спеціальності), наявності кваліфікації судового експерта за видом експертизи «Психологічна експертиза», кількості та виду проведених опитувань з використанням поліграфа.

3. Кількість проведених опитувань з використанням поліграфа зумовлює зростання у респондентів відкритості досвіду та невротизації.

Виклад основного матеріалу

У нашому дослідженні використано низку референтних методик:

1) «Диференційно-діагностичний опитувальник» (ДДО) Є. А. Климова (для визначення основного типу професії);

2) «Діагностика емоційного інтелекту» (Н. Холл) для виявлення здібності респондентів розуміти відносини, що репрезентується в емоціях, і керувати своєю емоційною сферою на основі прийняття рішень (Fetiskin, Kozlov, & Manuylov, 2005);

3) «Опитувальник великої п'ятірки» (адаптований для використання в поліції україномовний варіант англійської психодіагностичної методики «Опитувальник великої п'ятірки» авторів О. Джон, Л. Науман, С. Сото (Barko, Ostarovych, & Barko, 2008);

4) «Опитувальник особистісної орієнтованості» (В. Г. Андросюк) для виявлення провідної мотивації діяльності.

Для обробки результатів дослідження використано описову статистику, t-критерій Стьюдента, g-коефіцієнт кореляції Пірсона, U-критерій Манна-Уїтні. Статистична обробка даних проводилася за допомогою програми SPSS 10 for Windows.

Емпірична база дослідження (вибірка): 30 спеціалістів із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України, які проходили курси підвищення кваліфікації на базі Національної академії внутрішніх справ.

Стислу узагальнену характеристику вибірки відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнена характеристика вибірки

№ з/п	Критерій розподілу	Характеристики	Кількість осіб
1.	За віком	до 30 років	1
		30–35 років	17
		36–40 років	8
		41–45 років	4
2.	За статтю	чоловіча	19
		жіноча	11
3.	За рівнем вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень	8
		другий (магістерський) рівень	22
4.	За спеціальністю	юридична	16
		психологічна	10
		педагогічна	4
		технічна	5
		економічна	3
		соціологічна	1
5.	За кількістю здобутих ступенів вищої освіти	один	16
		два	13
		три	1
6.	За видами досліджень, що виконуються	кадровий відбір	6
		кримінальні розслідування	9
		кадровий відбір і кримінальні розслідування	15
7.	За кількістю проведених опитувань з використанням комп'ютерного поліграфа	кадровий відбір	до 700
		кримінальні розслідування	до 800
		кадровий відбір і кримінальні розслідування	до 3000
8.	За кваліфікацією судового експерта	наявна	–
		відсутня	30

Відповідно до табличних даних вибірка представлена респондентами чоловічої та жіночої статі віком від 30 до 45 років, з повною вищою освітою, що відповідає першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівням вищої освіти. Вони здобули один (або два) ступені вищої освіти «магістр» («спеціаліст») за обраними спеціальностями. Половина респондентів проводять опитування з використанням комп'ютерного поліграфа у процесі кадрового відбору, і в ході кримінальних розслідувань. Загалом проведено приблизно 3000 опитувань. Решта респондентів спеціалізується на проведенні опитувань з використанням поліграфа або лише у процесі кадрового відбору, або лише під час проведення кримінальних розслідувань. Загалом вони здійснили близько 700 та 800 опитувань відповідно. Кваліфікація судового експерта за

видом експертизи «Психологічна експертиза» в респондентів відсутня.

За даними щодо узагальненої характеристики вибірки можна констатувати, що респонденти опанували професії, що відповідають трьом основним типам професійних переваг: «людина – людина» (30 осіб); «людина – техніка» (5 осіб); «людина – знакова система» (4 особи).

За допомогою методики «Диференційно-діагностичний опитувальник» (ДДО) Є. А. Климова було визначено, до якого з основних типів професій схильні респонденти: «людина – людина», «людина – техніка», «людина – знакова система», «людина – художній образ», «людина – природа». Представленість домінуючого типу професії респондентів, визначеного за допомогою методики Є. А. Климова, подано в табл. 2.

Таблиця 2

**Представленість професійних переваг відповідно до основних типів професій
 (за класифікацією Є. А. Климова)**

	Л-Л	Л-Т	Л-З	Л-Х	Л-П	Л-Л, Л-З, Л-Х	Л-Л, Л-П	Л-Т, Л-П	Не визначен.
К-сть осіб	16	5	1	2	1	1	1	1	2
%	53,3	16,7	3,3	6,7	3,3	3,3	3,3	3,3	6,7

Примітка. Л-Л – «Людина – людина»; Л-П – «Людина – природа»; Л-Т – «Людина – техніка»; Л-З – «Людина – знакова система»; Л-Х – «Людина – художній образ».

Згідно з даними таблиці, більшість респондентів (16 осіб, або 53,3 %) мають схильності до типу професій «людина – людина» (предметом праці для них є люди); 5 респондентів (16,7 %) – до типу професій «людина – техніка» (предмет їхньої праці – технічні об'єкти (машини, механізми); 2 респонденти (6,7 %) – до типу професій «людина – художній образ», що пов'язані з творчою діяльністю. Решта типів професій («людина – природа», «людина – знакова система») обрали по одному респонденту (по 3,3 %); троє респондентів обрали по 2–3 типи професій одночасно, а двоє респондентів взагалі не визначилися щодо своїх професійних переваг.

Таким чином, половина опитаних мають схильність до спілкування з людьми та професій, пов'язаних із безпосередньою комунікативною взаємодією, майже кожен п'ятий схильний до

технічних видів професій. У вибірці є досить незначна кількість респондентів, які схильні до творчої діяльності, чи прагнуть поліпшити стан навколишнього середовища, чи керуються математичним складом розуму. Наявні респонденти, яким було складно визначитися щодо своїх схильностей до певного виду діяльності, і вони обрали декілька типів професій або взагалі не визначилися. Гіпотеза дослідження щодо домінуючого в респондентів типу професії «людина – техніка» не підтвердилася.

За допомогою методики «Діагностика емоційного інтелекту» (Н. Холл) було визначено рівні розвитку емоційного інтелекту респондентів, а також його якості («емоційна обізнаність»; «управління своїми емоціями»; «самотивація»; «емпатія»; «розпізнавання емоцій інших людей»). Отримані дані подано в табл. 3.

Таблиця 3

Кількісні показники за шкалами емоційного інтелекту у вибірці

	Емоційна обізнаність	Управління своїми емоціями	Само- мотивація	Емпатія	Розпізнавання емоцій інших	Сума
Мін.	-2	-6	0	5	2	13
Макс.	16	15	18	18	18	80

Відповідно до даних таблиці в респондентів найбільш розвинена емпатія (розуміння емоцій інших людей), самотивація (управління своєю поведінкою внаслідок управління емоціями), розпізнавання емоцій інших (уміння впливати на емоційну поведінку інших). Найменше розвинені управління своїми емоціями й емоційна обізнаність (усвідомлення та розуміння своїх емоцій).

Визначення рівнів розвитку парціального й інтегрального інтелекту респондентів відбувалося

відповідно до кількісних показників, запропонованих Н. Холлом. Відповідно до цього розподілу всім респондентам характерний високий рівень розвитку парціального інтелекту (від лат. *partialis* – частковий, окремих, який становить частину чогось) – понад 14 балів. Розподіл респондентів у групи за рівнем розвитку інтегрального емоційного інтелекту відображено в табл. 4.

Таблиця 4

Рівні розвитку інтегрального емоційного інтелекту респондентів

Високий рівень (70 і більше балів)	Середній рівень (40–69 балів)	Низький рівень (39 і менше балів)
1	19	10

Згідно з отриманими даними інтегральний (нерозривний, пов'язаний воедино, цілісний) емоційний інтелект, що поєднує різні якості емоційного інтелекту, набирає значень від низького до високого рівня розвитку.

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу Р. Фішера було визначено, що респонденти з різним рівнем розвитку емоційного інтелекту статистично значимо відрізняються за вираженістю таких його якостей як емоційна обізнаність ($F=6,979$; $df=2$; $p=0,004$), управління своїми

емоціями ($F=10,025$; $df=2$; $p=0,001$), самомотивація ($F=5,024$; $df=2$; $p=0,014$): вони не завжди правильно розуміють, інтерпретують свої емоції та соціально безпечно їх виражають та контролюють.

За допомогою україномовного варіанту методики «Опитувальник великої п'ятірки» (Barko, Ostapovych, & Barko, 2008) було визначено показники екстраверсії, нейротизму, поступливості, сумлінності й відкритості досвіду та рівні їх розвитку, а також побудовано п'ятифакторну модель особистості (рис. 1).

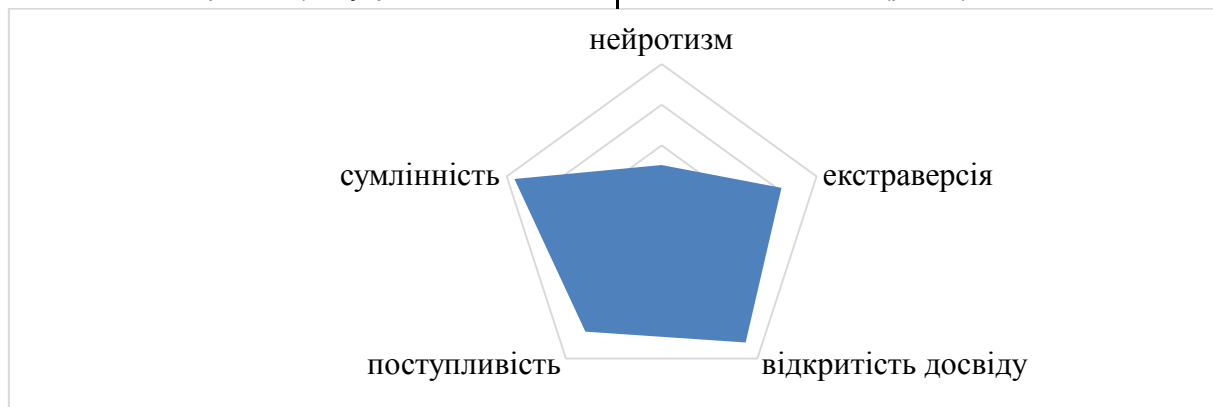

Рис. 1. П'ятифакторна модель (за шкалами «Опитувальника великої п'ятірки»)

Відповідно до цієї моделі респондентам притаманна низька невротичність ($M=15,17$), висока сумлінність ($M=38$) і прагнення до пізнання нового ($M=35,13$), середня комунікабельність ($M=30,97$) та поступливість ($M=31,83$).

Респондентів можна схарактеризувати як орієнтованих на завдання людей, відкритих новому досвіду й емоційно врівноважених.

Розподіл кількісних показників за шкалами опитувальника подано в табл. 5.

Таблиця 5

Кількісні показники особистісних факторів у вибірці

	Екстраверсія	Поступливість	Сумлінність	Нейротизм	Відкритість досвіду
Мін.	25	23	31	9	27
Макс.	37	44	44	32	44

Згідно з отриманими даними розподіл кількісних показників набирає значень від 9 до 44 балів, що надає можливість визначити

рівень розвитку кожного особистісного фактора (див. табл. 6).

Таблиця 6

Рівні розвитку психологічних показників у вибірці за шкалами «Опитувальника великої п'ятірки»

	Екстраверсія	Поступливість	Сумлінність	Нейротизм	Відкритість досвіду
Високий рівень	–	1	12	–	–
Середній рівень	26	15	15	1	30
Низький рівень	4	14	3	29	–

Відповідно до отриманих даних респондентам характерний середній рівень відкритості досвіду (30 осіб), більшість з них є екстравертованими (26 осіб), з низьким рівнем нейротизму (29 осіб), з

низьким, середнім або високим рівнями розвитку поступливості та сумлінності.

За рівнем розвитку особистісних рис респондентів можна об'єднати в такі групи (табл. 7).

Таблиця 7

Розподіл респондентів у групі відповідно до рівнів розвитку особистісних рис

К-сть груп	Екстраверсія	Поступливість	Сумлінність	Нейротизм	Відкритість досвіду	К-сть осіб
1.	середній	середній	середній	низький	середній	7
2.	середній	середній	високий	низький	середній	5
3.	середній	низький	високий	низький	середній	5
4.	середній	низький	середній	низький	середній	5
5.	середній	високий	високий	низький	середній	1
6.	середній	низький	низький	низький	середній	2
7.	низький	низький	високий	низький	середній	1
8.	низький	середній	середній	низький	середній	1
9.	низький	низький	середній	низький	середній	1
10.	низький	низький	низький	середній	середній	1

Відповідно до отриманих даних найчисельнішою з десяти груп є одна група (7 осіб), для якої характерний низький рівень нейротизму та середній рівень розвитку решти особистісних рис: вони емоційно врівноважені, комунікабельні, сумлінні у роботі та здатні до конструктивного розв'язання питання, а також відкриті досвіду.

У чотирьох групах (загалом 16 осіб) низький рівень нейротизму та середні рівні екстраверсії, відкритості досвіду, однак різні показники сумлінності та поступливості: вони емоційно врівноважені, комунікабельні та відкриті пізнанню нового, проте можуть бути непоступливими та цілеспрямованими.

В одній групі (1 особа) – середній рівень екстраверсії та відкритості досвіду, однак низькі рівні розвитку решти показників: особа комунікабельна та відкрита новому, проте нецілеспрямована, індивідуалістична, непоступлива.

У трьох групах (загалом 3 особи) – низькі рівні екстраверсії та нейротизму, проте різні рівні розвитку решти показників: вони емоційно врівноважені, однак сором'язливі, хоча можуть бути цілеспрямованими та непоступливими.

В одній групі (1 особа) – середній рівень нейротизму та відкритості досвіду, однак низькі рівні розвитку решти показників: особа некоммунікбельна, збудлива, непоступлива, спонтанна, індивідуалістична.

Отже, для 96,7 % респондентів (26 осіб), які ввійшли до перших дев'яти груп, характерна емоційна врівноваженість за різних рівнів розвитку інших особистісних якостей. Для 13,3 % опитаних (4 особи) характерні закритість у спілкуванні, сором'язливість (троє з них – непоступливі, а одна особа – емоційно збудлива), що може негативно впливати та перешкоджати їхньому

професійному розвитку як спеціалістів із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України.

За допомогою непараметричного статистичного U-критерію Манна-Уїтні встановлено статистично значущі відмінності за показником нейротизму респондентів з різними професійними перевагами: нижчий рівень невротизації мають респонденти з провідним типом професії «людина – техніка», у порівнянні з типом професії «людина – людина» ($U=27,500$; $Z=-1,958$; $p=0,050$).

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу Р. Фішера було визначено, що респонденти з різним рівнем розвитку поступливості статистично значимо відрізняються за показниками нейротизму ($F=8,073$; $df=3$; $p=0,008$), екстраверсії ($F=28,491$; $df=3$; $p=0,000$), сумлінності ($F=78,593$; $df=3$; $p=0,000$); а респонденти з різним рівнем розвитку сумлінності – за показниками екстраверсії ($F=30,328$; $df=3$; $p=0,000$) та нейротизму ($F=16,968$; $df=3$; $p=0,000$).

Отже, такі особливості нервової системи респондентів, як рівень невротизації та рівень екстравертованості, є тими особистісними якостями, які визначають їх поступливість, сумлінність, схильність до певної професійної діяльності. Гіпотеза щодо різних рівнів розвитку особистісних рис респондентів підтвердилася частково: опитаним характерний середній рівень відкритості досвіду, різні рівні поступливості та сумлінності, однак не характерні високі рівні розвитку екстраверсії та нейротизму.

За допомогою методики «Опитувальник особистісної орієнтованості», розробленої В. Г. Андросюком, було виявлено провідну мотивацію діяльності респондентів (табл. 8, 9).

Таблиця 8

Кількісні показники за шкалами особистісної орієнтованості

	Мотивація корисливості	Знижена нормативність	Нерозбірливість соціальних зв'язків	Нестійкість моральних принципів
Мін.	4	0	3	3
Макс.	24	18	24	21

Відповідно до отриманих даних респондентам характерні найвищі показники за шкалами «мотивація корисливості» та «нерозбірливість соціальних зв'язків» (до 24 балів). Найнижчі

показники у вибірці за шкалою «знижена нормативність» (до 18 балів).

Вибір респондентами провідного типу особистісної орієнтованості представлений у табл. 9.

Таблиця 9

Розподіл респондентів відповідно до провідного типу особистісної орієнтованості

	Мотивація корисливості	Знижена нормативність	Нерозбірливість соціальних зв'язків	Нестійкість моральних принципів
К-сть	9	1	6	8
%	29	3	19	26

Відповідно до отриманих даних мотивація корисливості є провідним типом особистісної орієнтованості для 9 респондентів (29 %), нестійкість моральних принципів – для 8 респондентів (26 %). З-поміж опитаних 6 осіб (19 %) орієнтовані на нерозбірливі соціальні зв'язки, а одна особа (3 %) має знижену нормативність. Для 7 осіб (23 % опитаних) характерна наявність одразу двох типів, для однієї особи (3 %) – одразу трьох типів особистісної орієнтованості.

Тобто в респондентів є знання щодо норм права й моралі (крім одного опитаного), вони готові дотримуватися встановлених норм і

правил, однак корислива мотивація, нерозбірливі соціальні зв'язки або нестійкість моральних принципів можуть призвести до порушень ними загальноприйнятих норм і правил.

Наступним етапом дослідження стало проведення інтеркореляційного аналізу для визначення особливостей взаємозв'язків якостей емоційного інтелекту та особистісних рис, особистісної орієнтованості. Встановлено наявність інтеркореляційних взаємозв'язків окремих особистісних рис і якостей емоційного інтелекту респондентів (табл. 10).

Таблиця 10

Статистично значущі інтеркореляційні взаємозв'язки особистісних рис та якостей емоційного інтелекту респондентів

	Екстраверсія	Поступливість	Нейротизм
Управління своїми емоціями	$r=0,380; p=0,038$		$r=-0,445; p=0,014$
Самомотивація	$r=0,388; p=0,034$	–	$r=-0,422; p=0,020$
Емпатія	–	$r=0,497; p=0,005$	$r=0,391; p=0,033$
Розпізнавання емоцій інших людей	–	–	$r=0,412; p=0,024$

Згідно з отриманими даними якості емоційного інтелекту (крім емоційної обізнаності) взаємопов'язані з такими особистісними рисами, як екстраверсія, поступливість, нейротизм. Екстравертованість особистості позитивно впливає на управління власними емоціями ($r=0,380; p=0,038$), їхню самомотивацію ($r=0,388; p=0,034$): товариські, комунікабельні респонденти емоційно поступливі, гнучкі та здатні доволно керувати власною поведінкою шляхом управління емоціями. Нейротизм, навпаки, впливає негативно: нервозність, пригніченість, дратівливість особистості сприяє її емоційній ригідності ($r=-0,422; p=0,020$) та невмінню стримувати свої емоції

($r=-0,445; p=0,014$). Причому нейротизм безпосередньо пов'язаний з емпативністю та вмінням розпізнавати емоції інших: підвищена чутливість респондентів у стресових ситуаціях зумовлює розуміння чужих емоцій як своїх власних ($r=0,412; p=0,024$) та дозволяє впливати на їхній емоційний стан ($r=0,412; p=0,024$). Поступливість також прямо взаємопов'язана з емпатією ($r=0,497; p=0,005$): вияви респондентами доброзичливості сприяють кращому розумінню емоційного стану інших людей.

Тобто екстраверсія та нейротизм є тими особливостями нервової системи, що значно впливають на емоційний інтелект. Підтверджено

гіпотеза щодо впливу кількості проведених опитувань з використанням поліграфа на окремі психологічні показники: зі збільшенням кількості проведених опитувань респондентами зростає їх сприйнятливості до нових знань та невротизація. Гіпотези про вплив на емоційний інтелект віку, статі, ступеня вищої освіти, спеціалізації, виду та кількості проведених опитувань з використанням поліграфа не підтвердилися.

Наукова новизна

1. Нейротизм й екстраверсія є тими системоутворювальними чинниками, що значно впливають на емоційний інтелект спеціалістів із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України, визначають диференціацію схильності до певного виду професійного заняття, конформність та організованість діяльності. Екстравертованість позитивно впливає на здатність керувати власною поведінкою шляхом управління емоціями, а нейротизм – на прояви емпативності та вміння розпізнавати емоції інших.

2. Нижчий рівень невротизації мають респонденти, які схильні до професії, що описуються типом «людина – техніка», і респонденти, які провели незначну кількість опитувань з використанням поліграфа. Збільшення кількості проведених респондентами подібних опитувань зумовлює зростання рівня їх невротизації та сприйнятливості до нових знань.

Висновки

1. Спеціалісти з проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України комунікабельні, відкриті до знань, емоційно врівноважені. Їм не притаманні високі рівні розвитку екстраверсії та нейротизму. Половина опитаних

має схильність до спілкування з людьми і до професійної діяльності, пов'язаної з безпосередньою комунікативною взаємодією, та кожен п'ятий – схильність до технічних видів професій.

3. Респондентам характерні різні рівні розвитку якостей емоційного інтелекту. На емоційний інтелект респондентів не впливають їхній вік, стать, наявний ступінь вищої освіти чи спеціалізація, вид або кількість проведених опитувань з використанням поліграфа, тип особистісної орієнтованості.

4. Можливі вияви в поведінці респондентів корисливої мотивації та нехтування моральними принципами не мають суттєвого зв'язку з різними рівнями сформованості емоційного інтелекту.

5. Наявність у вибірці осіб з низькою комунікабельністю, непоступливістю або емоційною збудливістю ставить під сумнів можливості їхньої професійної самореалізації як спеціалістів з проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України.

6. Перспективним убачаємо:

– саморозвиток власного емоційного інтелекту спеціалістами з проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України, зокрема їм потрібно розвивати вміння розуміти та правильно інтерпретувати свої емоції, вчитись соціально безпечно виражати їх і, за необхідності, змінювати на бажані або ж міняти їх інтенсивність;

– реалізацію навчальних тренінгових занять та опрацювання індивідуальних програм під час проходження спеціалістами із проведення опитування з використанням поліграфа Національної поліції України курсів підвищення кваліфікації на базі академії для опанування ними навичок самоконтролю та стресостійкості.

REFERENCES

- Barko, V.I., Ostapovych, V.P., & Barko, V.V. (2008). *Mozhlyvosti vykorystannia "Opytuvalnyka velykoi piatirky" psykholohamy Natsionalnoi politzii Ukrainy* [Possibilities of using the Big Five Questionnaire by psychologists of the National Police of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, Scientific Bulletin of Kherson State University*, 3(2), 181-186 [in Ukrainian].
- Cherniei, V.V., & Motliakh, O.I. (2018). *Polihrafolohichna diialnist yak odyin iz perspektyvnykh napriamiv rozvytku Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* [Polygraphic activity as one of the promising directions of development of the National Academy of Internal Affairs]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4(109), 13-24. doi: <https://doi.org/10.33270/011810904.13> [in Ukrainian].
- Fetiskin, N.P., Kozlov, V.V., & Manuylov, G.M. (2005). *Diagnostika "emotsionalnogo intellekta" (N. Kholi)* [Diagnosis of "emotional intelligence" (N. Hall)]. *Sotsialno-psykhologicheskaia diagnostika razvitiia lichnosti i malykh grupp, Socio-psychological diagnosis of the development of personality and small groups*. Moscow: In-t Psikhoterapii [in Russian].
- Kobzar, O.F. (2018). *Problemy vykorystannia polihrafnoho opytuvannia pid chas pryiniattia na sluzhbu do Natsionalnoi politzii Ukrainy* [Problems of using a polygraph survey during recruitment to the National Police of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Sivershchyny, Scientific Bulletin of the Sivershchyna*, 1(3). doi: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2018.01.222> [in Ukrainian].

- Kokorina, Iu.E., & Schumskaia, Iu.S. (2018). Vzaimosviaz emotsionalnogo intellekta i urovnia tolerantnosti lichnosti [Relationship of emotional intelligence and level of personality tolerance]. *Science Review*, 6(13). doi: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/01072018/5902 [in Russian].
- Motliakh, O. I., & Todosiienko, A. O. (2015). Peredtestova besida eksperta-polihrafologa z pid ekspertnym yak osnova dlia fakhovoho provedennia psykhofiziologichnoi ekspertyzy z vykorystanniam polihrafa. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 1(34), 153-158. doi: 10.18372/2307-9061.34.8212 [in Ukrainian].
- Motliakh, O.I. (2011). Mistse psykhofiziologichnoi ekspertyzy z vykorystanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy [Place of psychophysiological examination with the use of polygraph in criminal proceedings in Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 1(18), 92-95. doi: 10.18372/2307-9061.18.7187 [in Ukrainian].
- Motliakh, O.I., & Potylchak, A.O. (2011). Mistse psykhofiziologichnoi ekspertyzy z vykorystanniam polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy [Place of psychophysiological examination with the use of polygraph in criminal proceedings in Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 1(18), 92-95. doi: 10.18372/2307-9061.18.7187 [in Ukrainian].
- Motliakh, O.I., & Potylchak, A.O. (2013). Polihraf u kadrovomu psykhologichnomu vidbori personalu v orhany vnutrishnikh sprav Ukrainy: zdobutky, nedoliky ta shliakhy yikh podolannia [Polygraph in Personnel Psychological Selection of Personnel in Internal Affairs Bodies of Ukraine: Achievements, Disadvantages and Ways to Overcome It]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 4(29), 138-142. doi: 10.18372/2307-9061.29.6537 [in Ukrainian].
- Motliakh, O.I., & Potylchak, A.O. (2014). Vykonannia ekspertamy-polihrafologamy taktyko-komunikativnoi diialnosti u provedenni instrumentalnoi diahnostyky dostovirnosti verbalnoi informatsii [Performing tactical and communicative activities by expert polygraph experts in carrying out instrumental diagnostics of verbal information authenticity]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 1(30), 140-145. doi: 10.18372/2307-9061.30.8514 [in Ukrainian].
- Motliakh, O.I., & Todosiienko, A.O. (2014). Dopustymist vykorystannia u dokazuvanni faktychnykh danykh, yakі byly otrymani za dopomohoiu polihrafa [The admissibility of the use in proving the actual data obtained by means of a polygraph]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 3(32), 140-144. doi: 10.18372/2307-9061.32.8442 [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva yustyttsii Ukrainy "Pro zatverdzhennia Instruksii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen": vid 8 zhovt. 1998 r. No. 53/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine "On approval of the Instruction on the appointment and conduct of judicial examinations and expert studies and Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of judicial examinations and expert studies" from October 8, 1998, No. 53/5]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [in Ukrainian].
- Nakaz MVS Ukrainy "Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vykorystannia polihrafiv u Natsionalnii politsii Ukrainy": vid 13 lystop. 2017 r. No. 920 [On approval of the Instruction on the procedure of using polygraphs in the National Police of Ukraine: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine from November 13, 2017, No. 920]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu politsiiu": vid 2 lup. 2015 r. No. 580-VIII (iz zminyamy i dopovnenniamy) [Law of Ukraine "About the National Police" from July 2, 2015, No. 580-VIII (as amended)]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro sudovu ekspertyzu": vid 25 liut. 1994 r. No. 4038-XII (iz zminyamy i dopovnenniamy) [Law of Ukraine "About forensic examination" from February 25, 1994, No. 4038-XII (as amended)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Барко В. І., Остапович В. П., Барко В. В. Можливості використання «Опитувальника великої п'ятірки» психологами Національної поліції України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2008. № 3 (2). С. 181–186.
- Черней В. В., Мотлях О. І. Поліграфологічна діяльність як один із перспективних напрямів розвитку Національної академії внутрішніх справ. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 13–24. doi: <https://doi.org/10.33270/011810904.13>.
- Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Диагностика «эмоционального интеллекта» (Н. Холл). *Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп*. М. : Ин-т Психотерапии. 2005. С. 57–59.
- Кобзар О. Ф. Проблеми використання поліграфного опитування під час прийняття на службу до Національної поліції України. *Науковий вісник Сіверщини*. 2018. № 1 (3). (Серія «Право»). doi: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2018.01.222>.
- Кокорина Ю. Е., Шумская Ю. С. Взаимосвязь эмоционального интеллекта и уровня толерантности личности. *Science Review*. 2018. № 6 (13). doi: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/01072018/5902.
- Мотлях О. І., Тодосієнко А. О. Передтестова бесіда експерта-поліграфолога з під експертним як основа для фахового проведення психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа. *Юридичний вісник*. 2015. № 1 (34). С. 153–158. doi: 10.18372/2307-9061.34.8212.
- Мотлях О. І. Місце психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа в кримінальному судочинстві України. *Юридичний вісник*. 2011. № 1 (18). С. 92–95. doi: 10.18372/2307-9061.18.7187.
- Мотлях О. І., Потільчак А. О. Місце психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа в кримінальному судочинстві України. *Юридичний вісник*. 2011. № 1 (18). С. 92–95. doi: 10.18372/2307-9061.18.7187.

- Мотлях О. І., Потильчак А. О. Поліграф у кадровому психологічному відборі персоналу в органи внутрішніх справ України: здобутки, недоліки та шляхи їх подолання. *Юридичний вісник*. 2013. № 4 (29). С. 138–142. doi: 10.18372/2307-9061.29.6537.
- Мотлях О. І., Потильчак А. О. Виконання експертами-поліграфологами тактико-комунікативної діяльності у проведенні інструментальної діагностики достовірності вербальної інформації. *Юридичний вісник*. 2014. № 1 (30). С. 140–145. doi: 10.18372/2307-9061.30.8514.
- Мотлях О. І., Тодосієнко А. О. Допустимість використання у доказуванні фактичних даних, які були отримані за допомогою поліграфа. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 140–144. doi: 10.18372/2307-9061.32.8442.
- Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
- Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України : наказ МВС України від 13 листоп. 2017 р. № 920. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>.
- Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
- Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

Стаття надійшла до редколегії 13.03.2019

Halustian O. – Ph.D in Law, Senior Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Psychological Support and Physiological Studies of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2898-2387>;

Zakharenko L. – Ph.D in Psychology, Senior Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Psychological Support and Physiological Studies of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-0862>;

Yurchenko-Shekhovtsova T. – Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Psychological Support and Physiological Studies of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6541-3410>

Features of Emotional Intellect of Specialists from Canvassing with the Use of Polygraph National Police of Ukraine

*In the modern world of considerable distribution purchased canvassing with the use of computer polygraph. In Ukraine these questioning is conducted at a skilled selection and during a lead through judicial-psychological examinations. In the National Police of Ukraine, such surveys are conducted by survey specialists using polygraph. The theoretical analysis of the state of developed of this problematical allowed us to set absence of clear psychographic and professional requirements to the persons, which carry out questioning with the use of polygraph. It is known from accessible scientific sources, that conditionality and determinacy of emotional intellect is related to the row of personality lines. For this reason a research **purpose** was become by the empiric study of features of emotional intellect of specialists from canvassing with the use of polygraph the National police of Ukraine. **Methodological** basis of research was become by modern scientific looks to the structure of personality. Used structurally logical a method and methods of empiric psychological research (testing), comparative analysis, was instrumental in gaining end research. The empiric base of research (n=30) was made by specialists from canvassing with the use of polygraph the National police of Ukraine, which passing the courses of in-plant training on the base of the National academy internal affairs. **Scientific novelty.** The study found that neuroticism and extraversion – these are system-forming factors that significantly affect the emotional intelligence of interviewing specialists using the National Police of Ukraine polygraph, determine the differentiation of their inclination to a certain type of professional occupation, conformity and organization of activity. An increase in the number of polls conducted leads to an increase in the neuroticism of the respondents and their sensitivity to the new. **Conclusions.** Respondents should engage in the self-development of individual qualities of their own emotional intelligence. Important in the professional formation of polygraph experts is the realization of training sessions and the development of individual programs during training courses at the academy to master their skills of self-control and stress.*

Keywords: emotional intellect; questioning with the use of polygraph; National police of Ukraine.